

### **Авторське право: основні поняття та захист**

Актуальність теми дослідження обумовлена становленням нових економічних відносин у суспільстві, а оскільки результати творчої праці є предметом економічного обороту, тому і відносини по їх використанню в період формування нової економічної системи мають свої істотні недоліки. Теоретичною основою наукового дослідження стали роботи учених-юристів з питань авторського права, таких як С.С.Алексєєв, Е.П.Гаврилова, О.С.Юффе, О.А.Красавчиков, К.П.Победоносцев, О.А.Підопригора, О.О.Підопригора, Н.А. Райгородський, С.А.Судариков, Г.Ф.Шершеневич та інші.

Пропозиції і рекомендації, отримані в ході проведення наукового дослідження:

Пропонується виділити такі принципи авторського права: принцип свободи творчості; принцип поєднання особистих інтересів з інтересами суспільства; принцип матеріальної та моральної заінтересованості; принцип всебічної охорони прав і законних інтересів авторів. За Бернською конвенцією: принцип національного режиму; принцип автоматичної охорони; принцип незалежності охорони.

Для більш глибокого і точного розуміння правової природи авторського права необхідно відносити його до правової категорії „виключних прав”, а не до правової категорії „інтелектуальна власність”. Оскільки, по-перше, для реалізації правомочності володіння потрібна наявність матеріального об’єкта, а для виключних прав об’єктом є нематеріальні продукти інтелектуальної діяльності людини; по-друге, правомочність користування не може бути включена в зміст виключних прав, тому що на відміну від матеріального об’єкта, нематеріальний об’єкт може бути використаний одночасно великою кількістю осіб, тому варто застосовувати категорію „використання”; по-третє, зміст правомочності розпорядження також є різним, оскільки властивості матеріального об’єкта не дозволяють його власнику відчужувати його невизначеному колу осіб, а сутність нематеріального об’єкта така, що передати право по його використанню можна декільком особам одночасно. Таким чином, для здійснення і захисту авторських прав, так само як і для прав на результати інтелектуальної діяльності, варто установити самостійний правовий механізм, не аналогічний праву власності.

Оскільки в ст.1 Закону України „Про авторське право і суміжні права” дані визначення термінів ряду видів творів, пропонується дати юридичне визначення базового поняття „твору” як результату художньої, літературної та наукової діяльності особистості, наділеного об’єктивною формою, яка має самостійне значення та відокремлена від особистості автора.

З метою гармонізації національного законодавства України, зокрема нового Цивільного кодексу і Закону України „Про авторське право і суміжні права” з нормами Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів пропонується віднести до об’єктів права слідування не тільки твори образотворчого мистецтва і рукописи літературних творів, але і рукописи музичних творів.

З метою недопущення здійснення неправомірних і неетичних дій з боку осіб, що уклали з автором договір про використання твору, вбачається необхідним закріпити в ст.14 Закону України „Про авторське право і суміжні права” надання автору права на відкликання як одного з особистих немайнових прав - можливість відмовитися від обнародування свого твору при обов’язковій умові відшкодування заподіяного користувачу збитку, у тому числі й упущену вигоду, якщо ж обнародування здійснене, то автор може вилучити екземпляри твору при повній оплаті їхньої вартості.

Обґрунтовується доцільність закріплення в Законі України „Про авторське право і суміжні права” можливості виникнення авторських прав в процесі редагування окремих видів творів, за обов’язкової умови, що таке редагування носить характер самостійної творчої обробки.

Право на захист авторських прав виступає як одне з наданих уповноваженим особі правомочностей. Форми захисту варто класифікувати як юрисдикційні (дії компетентних і уповноважених державою органів по захисту порушеного і оспорюваного права) і неюрисдикційні (самозахист). Особливістю способів захисту є те, що захист прав автора чи інших правоволодільців може бути зв'язаний з посяганням як на немайнові, так і на майнові права суб'єктів авторського права. Захист авторських прав здійснюється цивільно-правовими способами, а також у порядку, передбаченому адміністративним і кримінальним законодавством.

Пропонується з досвіду зарубіжних країн запозичити наступні способи захисту авторських прав: а) “ордер Антона Піллера” – за клопотанням правовласника суд може видати наказ, який дозволяє цій особі провести перевірку об'єкта, де як він думає, відбуваються дії, які порушують його виключні права. Видається цей судовий наказ при відсутності відповідача, що дає можливість провести інспектування порушника в найбільш вигідний момент. б) „судова заборона Марева” – обмеження відповідача в розпорядженні власністю, яка може знадобитися для задоволення позову. в) „засіб Норвич Фармакл” – судовий наказ, виданий за цим способом, надає позивачу можливість вимагати від третьої особи (яка може не бути порушником його виключних прав і навіть не знати про такі порушення) надання всієї необхідної інформації, яка може знадобитися при розгляді суперечки з порушенням виключних прав. Слід звернути увагу на те, що такі оперативні заходи, у випадку їхнього закріплення в національному законодавстві, можуть набути позитивний результат для запобігання порушень в сфері авторських прав.

З вищевикладеного випливає, що в даний час при наявності достатнього комплексу нормативних актів у сфері здійснення і захисту авторських прав існує ряд невирішених проблем, оскільки відсутній найважливіший важіль у механізмі застосування нормативного матеріалу – чітке представлення про зміст наданих автору прав і про можливість їхньої реалізації і захисту. Рішення цієї задачі залежить від наявності в суспільстві належного рівня правової культури і правосвідомості його членів.